

Un medic gorjean, susținător al idealului național: dr. Nicolae Hasnaș (1875-1966)

Gheorghe Nichifor, Dorina Nichifor

Alături de reprezentanții întregii societăți de pe meleagurile gorjene, un capitol important în lupta pentru înfăptuirea idealului național l-a avut intelectualitatea. Cetățeni în sensul înalt al termenului, – prin variate forme de expresie: politică, învățământ, cultură, știință, – ei au contribuit la întărirea sentimentului românesc, la pregătirea gorjenilor pentru realizarea Marii Uniri și organizarea țării în noua etapă¹.

Gazdă ospitalieră pentru autentice personalități venite de pe alte meleaguri precum, Ștefan Bobancu, Iuliu Moisil, Vitold Rolla Piekarski, Aurel Diaconovici, Iosif Schmidt-Faur, Nicu D Milosescu, Gorjul l-a primit cu brațele deschise pe dr. N. Hasnaș, cel care s-a stabilit la Târgu-Jiu după studii strălucitoare la București. Înainte de a veni aici, a lucrat o scurtă perioadă la Sulina, un adevărat loc de ucenicie, unde printre alte experiențe inedite a făcut cunoștință cu scriitorul-navigator Jean Bart².

Oricât ar fi de neînțeles pentru viziunea naționalistă promovată de N. Hasnaș, începuturile sale politice se confundă cu idealurile socialiste. Nu ar fi singurul, dacă ne gândim și la alte personalități ca de exemplu, I. C. Brătianu, C. Stere, ca să nu mai vorbim de Iosif Nădejde, V.G. Morțun și alții. Se întâmplau aceste descinderi ideologice în anii de liceu, din Moldova, unde ideile socialiste se mișcau mai în voie decât în restul țării³.

A venit la Târgu-Jiu în 1908, în calitate de medic primar, dedicându-se în modestul târg de pe valea Jiului superior, cu sârguință și dăruire salvării vieții și sănătății locuitorilor. **„Aici într-un colț de țară dacic – spun amintirile sale – și-a risipit energia pentru mai binele oamenilor; forța sa intelectuală și darul de a putea pătrunde misterele făpturii omenești a impus încrederea în**

1 Vezi, pe larg, Gh. Nichifor, *Intelectualitatea Gorjului și Marea Unire*, Edit. Alexandru Ștefulescu, Târgu-Jiu, 1995

2 Dr. N. Hasnaș, *Din volbura vieții...*, Edit. Măiastra, Târgu-Jiu, 2010, p. 44-49.

3 Ibidem 20-26.

chirurgie, într-o vreme, cu mult înaintea altor centre ale țării”⁴.

A intrat în Partidul Liberal, condus la venirea sa de Tache Frumușanu, alături de Titu Frumușanu, Numa Frumușanu, Vasile Lascăr, Dincă Schileru, gen. Nicolae Tătărescu, Dimitrie Brezulescu, Gheorghe Tătărescu și alții.⁵

La sosirea în Târgu-Jiu, unde s-a căsătorit, orașul avea din punct de vedere intelectual înfățișarea unui autentic ateneu cultural, în cadrul căruia se țineau conferințe, întruniri, șezători artistice. Era o continuare a efervescentei culturale de la cumpăna veacurilor, ilustrată frecvent prin asemenea îndeletniciri patriotice.⁶

Printre conferențieri s-a remarcat prof. Tiberiu Popescu, director al Gimnaziului de Băieți din Târgu-Jiu, președintele Ligii Culturale, alături de care se aflau alte cadre didactice, magistrați, avocați, medici, preoți etc. În ajunul războiului, în 1916, în cadrul Ligii, dr. Nicolae Hasnaș a rostit una din cele mai remarcabile conferințe, intitulată, „Războiul, ca factor de civilizație”, intervenție care a făcut mare vâlvă la Târgu-Jiu, constituind un îndemn pentru pregătirea morală a gorjenilor. **„Războiul – spunea el – e o necesitate vitală. Altfel popoarele ca și oamenii slabi sunt strivite”**. Încheierea era și mai categorică: **„Când poporul pierde forța armelor, îl așteaptă decadența”**.⁷

În acei ani s-a dezvoltat cercetășia, organizație cu evident caracter educativ, ce avea la bază modelul internațional Baden Pawel. Ea înlocuia, din inițiativa principelui moștenitor Carol, organizația tineretului „Micii dorobanți”, constituită de Carol I după 1877. La Gorj, președinția cercetașilor a avut-o dr. Nicolae Hasnaș, personaj inspirat desemnat, pentru că a pregătit fizic, moral și național generația tânără, cu deosebire a elevilor, în cadrul Cohortei „Domnul Tudor”⁸.

El conlucrează din decembrie 1914 cu un grup de entuziaști, format din dr. Dimitrie Culcer, gen. Muică, Numa Frumușanu, Gh. Tătărescu, Gr. Iunian, Tiberiu Popescu, poetul-militar Em. Pârâianu și alții. Ziarul „Unirea Neamului” din 25 decembrie 1914, condus de Ștefan Bobancu⁹, publica un emoționant apel al „Asociației Cercetașilor din România”, prin care tineretul școlar și muncitor era chemat la organizare și acțiune patriotică, arătând: **„Începem prin a ne adresa vouă, copiii și tineri de azi, căci voi sunteți speranța și veți fi făuritorii Unirii**

4 Ibidem pag 51

5 Gheorghe Nichifor, Dorina Nichifor, Andrei Popete-Pătrașcu, Dincă Schileru - o legendă vie a Gorjului, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 2010, p. 22.

6 Vezi „pe larg, N. Mischie, Asociații și societăți economice ale sătenilor la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea, în „Litua Studii și cercetări”.vol. X, Târgu-Jiu, 2003; Gh. Nichifor, Alexandru Ștefulescu – un destin în slujba istoriei, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 2007, p. 51-88.

7 Dr. N. Hasnaș, op. cit. p. 90.

8 Dorina Nichifor, Mărturii gorjene despre Cohorta „Domnul Tudor”, în „Litua. Studii și cercetări”, Târgu-Jiu, vol. VIII, 2005

9 Despre personalitatea lui Ștefan Bobancu în, Gheorghe Nichifor, Dorina Nichifor, Andrei Popete-Pătrașcu, op. cit., p. 42-44

României de mâine”.¹⁰

Vigoarea fizică și morală, curajul și istețimea, demnitatea și onoarea, ca și, mai presus de toate, iubirea de țară erau câteva din calitățile pe care un cercetaș trebuia să le dovedească în orice împrejurare.¹¹ Dr. Nicolae Hasnaș, secondat de profesorul de gimnastică al Gimnaziului de Băieți și de ofițerii C. Bălăcescu și Liviu Teiușanu, au primit pe moștenitorul tronului, principele Carol, în vizita pe care a făcut-o cercetășiei din Târgu-Jiu, în fața statuii lui Tudor Vladimirescu, unde împreună au urmărit defilarea primelor formațiuni ale tineretului școlar.¹²

Tinerii Gorjului, conduși în chip exemplar de Nicolae Hasnaș și ceilalți, crescuți în matca unor mărețe idealuri, la nobila școală a intelectualilor gorjeni, au răspuns cu entuziasm la chemarea țării și, odată cu ziua de 15 august 1916, când România intra în Războiul pentru Întregirea Neamului, ei vor fi în primele rânduri pe front, sau în spatele frontului, ajutând la îngrijirea răniților, la aprovizionare etc. Memorabilă va rămâne în istorie ziua de 14 octombrie 1916, când cercetașii gorjeni, printre care și Ecaterina Teodoroiu, cea care avea să devină marea noastră eroină națională, ca și P. Eliescu, S. Râmniceanu, C. Pârvulescu, D. Cosmulescu, Gh. Lascu, D. Ghibu, frații Petrișor și Marcel Marinescu, Pantilică Nicolaescu și alții, au participat cu arma în mână, laolaltă cu populația orașului, la bătălia de la Podul Jiului, înscriind o mare victorie împotriva crotopitorilor.¹³

În alt sector al frontului Jiu, un viteaz luptător, colaborator apropiat al dr. Nicolae Hasnaș, s-a dovedit a fi comandantul cercetașilor din Târgu-Jiu, locotenentul Liviu Teiușanu, care a fost grav rănit pe câmpul de bătălie. Mai târziu, eroul cercetaș Alexandru Platon, fost elev al Școlii Normale din Târgu-Jiu, s-a distins la vârsta de 17 ani, în luptele de la Oituz, după care era avansat caporal-mitralior. A fost grav rănit în marile bătălii de la Mărășești din vara anului 1917.¹⁴

Nicolae Hasnaș a fost unul dintre cei care, deși era scutit, a cerut în mod imperativ trimiterea sa pe front. Intelectualul gorjean făcea parte dintre „**acei idealisti entuziaști, gata de jertfă pentru unitatea trâmbițată de atâta vreme.**”¹⁵ Pe 16 august 1916, a doua zi după începerea ostilităților, își începe activitatea la solicitarea dr. C. Angelescu, care din ordinul primului ministru I. I. C. Brătianu, se ocupa de problemele sanitare având caracter urgent. Lucrează intens, în anii războiului, ca șef al Spitalului Zona Interioară, instalat în Școala Normală din București, Spitalul de Campanie Nr. 2, cantonat la Fetești (unde a cunoscut-o pe regina Maria, „mama răniților”¹⁶), Tecuci, Bârlad, Dorohoi și

10 Apud Gheorghe Nichifor, Cercetașii Cohortei „Domnul Tudor”, eroi ai luptei pentru libertate și unitate, în „Almanahul Gorjeanul”, Târgu-Jiu, 1991, p. 39

11 Ibidem

12 Dr. N. Hasnaș, op. cit. p. 91.

13 Gheorghe Nichifor, loc. cit., p. 39

14 Ibidem

15 Dr. Nicolae Hasnaș, op. cit., p. 95

16 Gheorghe Nichifor, Maria Bizomescu, Regina Marii Uniri, Edit. Spicon, Târgu-Jiu, 1997, p. 29-73

Bârze.

În Moldova tristă a iernii 1916-1917, paralel cu activitatea din spital, înființează un orfelinat, primul din România, vizitat și elogiât de perechea regală.¹⁷

După încheierea armistițiului de la Focșani și a păcii de la Buftea-București, Nicolae Hasnaș refuză să se întoarcă în Gorj, atâta vreme cât județul se afla sub ocupația Puterilor Centrale. La Iași se afla în cercul lui I. I. C. Brătianu și G. Mârzescu și leagă o prietenie de lungă durată cu marele istoric Nicolae Iorga, „**geniu dinamic, spirit clarvăzător, iubitor de țară și neam, profet și educator**”.¹⁸

Bilanțul pozitiv în lupta pentru înfăptuirea idealului național, după cei doi ani petrecuți pe front, ia sfârșit prin întoarcerea la Târgu-Jiu, unde se dedică activității sale de medic, dar și luptei politice.

Un moment important la care a participat din plin îl constituie anul 1921, când au avut loc acțiuni conjugate, prilejuite de readucerea osemintelor „Eroinei de la Jiu”, Ecaterina Teodoroiu, și a unui secol de la revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu. Coordonator al lucrărilor pregătitoare a fost desemnat arhitectul Păunescu, o altă minte luminată a Gorjului care, printr-o activitate rodnică s-a achitat cu cinste de sarcinile primite. Cu această ocazie, într-un timp record, au fost șlefuite și aurite inscripțiile de pe placa de marmură a statuii lui Tudor, s-a amenajat o tribună, a fost pavoazat orașul și s-au finalizat lucrările mormântului.¹⁹

Osemintele Ecaterinei Teodoroiu, deshumate cu onoruri militare și religioase, au fost așezate într-un sicriu, turnat din oțelul a două piese de artilerie capturate de la inamic în luptele de la Arsuri și depus pe un afet de tun. Atât orașul Focșani, cât și capitala țării, cu o însuflețire generală, i-au dat onorurile cuvenite.²⁰ Sosirea la Târgu Jiu, în ziua de 9 iunie 1921, s-a constituit într-o adevărată lecție de patriotism, la festivități fiind prezent, printre alții, și marele poet Octavian Goga.²¹ În legătură cu acest eveniment, dr. Nicolae Hasnaș și profesorul de istorie N. Andriescu au realizat o lucrare ce a fost răspândită printre elevi și introdusă în toate bibliotecile școlare.²²

Mai puțin se cunoaște faptul că evenimentele din iunie 1921, descrise succint mai sus, au avut o derulare specială, animozitățile politice punându-și amprenta asupra lor. În centrul atenției s-a aflat Nicolae Iorga, președintele Ligii Culturale,

17 Dr. Nicolae Hasnaș, op. cit., p. 123

18 Ibidem, p. 127

19 Direcția Generală a Arhivelor Naționale Gorj (în continuare se va cita DGAN Gorj), fond Primăria Târgu-Jiu, dos. 13/1921, f. 3, 13, 25, 27, 29

20 Iorgu Stan, Cinstirea și pomenirea eroinei naționale Ecaterina Teodoroiu în județul Vrancea, în „Gorjeanul”, Târgu-Jiu, an IV, nr. 887, din 4 noiembrie 1992

21 I. Mocioi, Ecaterina Teodoroiu. Eroina poporului român, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, 1981, p. 128

22 N. Hasnaș, N. Andriescu, În amintirea centenarului lui Tudor Vladimirescu. Album istoric, artistic și pitoresc al Gorjului, Târgu-Jiu, 1921

care a sosit la Târgu-Jiu la Congresul pe țară al acestei organizații, însoțit de un mare număr de invitați și reprezentanți ai filialelor. Victor Slăvescu, președintele organizației Gorj a Partidului Poporului, aflat la putere, împreună cu prefectul județului și primarul orașului, de aceeași culoare politică, „**au manevrat de așa manieră lucrurile, pentru ca tocmai în ziua Congresului Ligii să aducă și rămășițele mortuare ale eroinei Ecaterina Teodoroiu și, prin urmare, să facă serbarea înmormântării cu tot fastul în fața Primăriei.**”²³

Nicoale Hasnaș a reușit, în chip remarcabil, să se împartă între cele două festivități, speculând în folos propriu antipatiile și simpatiile locale. Fără a fi prezent la reînhumarea eroinei, în Sala Teatrului Milescu, Nicolae Iorga s-a întrecut pe sine într-o interesantă și documentată cuvântare. Manuscrisul acesteia l-a dăruit, ca amintire, filialei gorjene, „**ca o dovadă de apreciere, în primul rând a dr. Hasnaș, pe care îl lăudase mult**”.²⁴

Marele savant a stat o săptămână ca oaspete al Gorjului, unde s-a organizat o expoziție de artă autohtonă în casele gen. N. Tătărescu. Aceasta cuprindea: „**chimiruri, scoarțe, macate, ii, oprege, altițe, brăcinari, ștergere, costume întregi femeiești și bărbătești, specifice județului, precum și o secție specială de olărit, produse agricole și viticole.**”²⁵ Foarte activ în aceste zile, Nicolae Iorga a vizitat satul Vladimir, unde „**poporul adunat, a ascultat cuvântarea marelui cărturar**”, a inaugurat biblioteca Ligii Culturale Gorj, a cercetat mănăstirile, bisericile și locurile istorice din județ.²⁶

La 15 octombrie 1922 s-a desfășurat în Catedrala Reîntregirii Neamului de la Alba-Iulia, ceremonialul încoronării perechii regale. Au participat reprezentanți din 15 state, ceea ce semnifică o largă recunoaștere internațională a existenței României Mari. Între ei, regina Maria a Iugoslaviei, ducele de York, reprezentantul regelui Angliei și al împăratului Indiei, mareșalul Foch din partea Republicii Franceze, numeroși ambasadori și diplomați din partea țărilor aliate sau prietene cu România.²⁷

În țară, așa cum relevă și arhivele de la Târgu-Jiu, au avut loc timp de trei zile festivități publice, fiind închise toate școlile, magazinele, instituțiile și fabricile.²⁸ Și ca un fapt divers, de securitatea suveranilor, la Alba-Iulia, s-a ocupat comisarul Alexandru V. Negomireanu, de la Poliția Târgu-Jiu, care a fost selectat după o riguroasă verificare. El și-a recrutat cu mare atenție colaboratorii, între care și 130 femei, cărora li s-au dat spre supraveghere, sub forma unor îndeletnicire deghizate, diplomați, oameni de știință, politicieni, traducători etc.²⁹

23 Dr. Nicolae Hasnaș, op.cit., p. 151

24 Ibidem, p. 152

25 Ibidem

26 Ibidem, p. 153

27 Neculai Moghior, I. Dănilă, Leonida Moise, Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc, Edit. Metropol, București, 1994, p. 48

28 DGAN Gorj, fond Liceul „Ecaterina Teodoroiu”, dos. 9/1921-1923, f. 46, 48

29 Gh. Nichifor, Intelectualitatea Gorjului și Marea Unire, p. 75

Intrat în politică, membru al Senatului, Nicolae Hasnaș, în ședința din 13 decembrie 1922, are o impresionantă intervenție, cu multiple referiri la momentul încoronării de la Alba-Iulia. Descoperim cu acest prilej, nu numai un bun orator, ci și un abil cunoscător al realităților geo-politice românești. Mai mult, medicul gorjean dovedește o atentă aplecare asupra mediului politic românesc, analizele și propunerile sale demonstrând profunzime, realism și echilibru.

Pentru început, într-o manieră ce amintește de „Doina” lui Eminescu, senatorul de Gorj descrie cadrul general în care s-au desfășurat festivitățile de la Alba-Iulia. **„Strânși sub un schiptru – spune el – românii de la Nistrul vijelios la Tisa molcomă, pe ambele versante ale Carpaților, au ajuns ținta, către care de veacuri stăruim.”**³⁰ Evenimentul este în opinia sa înălțător, fiind îndreptățit să rămână adânc întipărit **„în sufletul acelor care au avut norocul să vadă ziua de sărbătoare în care întreaga suflare românească a adus prinosul ei de iubire și recunoștință aceluia care i-a întruchipat stăruințele nobile, împlinindu-i dorințele de veacuri hrănite.”**³¹

Aflăm cu acest prilej de caldă primire pe care au făcut-o oficialităților, în frunte cu suveranii, miile de cetățeni din capitala istorică a Transilvaniei. Numărul mare de locuitori veniți de pe întreg cuprinsul țării, l-a impresionat profund pe reprezentantul Franței, un mare prieten al României, mareșalul Foch, care a exclamat: **„Dar este țara întreagă!”**³² Pe de altă parte, Nicolae Hasnaș nu-și poate reprimă amărăciunea că un anume segment al spectrului politic și al clerului (este vorba de Partidul Național Român și de Biserica Greco-Catolică) nu a participat, în mod regretabil, la manifestări.³³

Într-un asemenea moment, senatorul gorjean nu putea să nu-și îndrepte elogiile către brava oștire română, de al cărui nume și fapte se leagă actul de la 1 Decembrie 1918. **„Căci dacă soldatul nostru – spune el – nu ar fi intrat în Chișinău, în Alba-Iulia, în Budapesta, de bună seamă că nici granițele noastre n-ar fi fost acelea ce le avem.”**³⁴ Este un argument decisiv, promovat de doctorul Hasnaș, pentru toți cei care ani de zile au negat rolul armatei române în făurirea României Mari, trâmbițând ideea păguboasă a rolului decisiv al „maselor populare”. Fără părtinire, în spiritul adevărului istoric, cu argumentele izvoarelor vremii, trebuie să demonstrăm această realitate.

Revenind la intervenția lui Nicolae Hasnaș, să precizăm că el militează pentru pace și colaborare în condițiile intrării României **„aproape în granițele ei normale”**. Aceasta, și pentru că unii vecini **„ne urmăresc cu multă atenție și ne pizmuiesc veșnic, căutând toate mijloacele să ne discrediteze în afară și să**

30 „Monitorul Oficial”, Dezbaterile Adunării Naționale Constituante ale Senatului (în continuare se va cita DANC – Senat), nr. 8, din 16 decembrie 1922, p. 23

31 Ibidem

32 Ibidem

33 Ibidem

34 Ibidem

creeze încurcături înăuntru.”³⁵

Întrucât starea materială a armatei române, stâlpul României Mari, era precară, senatorul de Gorj face apel la solidaritate politică în ceea ce privește înzestrarea acesteia. Alocațiile pentru hrană trebuie să crească, echipamentul și armamentul să fie completat și renovat, **„ridicându-se la nevoile momentului”**. Într-un limbaj ofensiv atrage atenția că **„avioane, gaze asfixiante, bombarde, caruri de asalt și încă multe pe care știința drăcească le-a iscodit”**, la noi **„e regretabil că nu sunt la nivelul cerințelor actuale.”³⁶**

Oricât ar părea de paradoxal, dat fiind profesia sa, Nicolae Hasnaș este un bun cunoscător al sensibilităților armatei române. Din aceste motive el atrage atenția că durata serviciului militar trebuie redusă, realizându-se nu numai economii bugetare ci și o sporită ofertă a forței de muncă.

Pentru viitorul României Mari, pe un loc principal se află, în concepția vorbitorului, învățământul. Cu acest prilej, el relevă că analfabetismul este o realitate îngrijorătoare, statisticile demonstrând existența a peste un milion de copii neșcolarizați și peste 600.000 **„care nu pot urma din lipsă de localuri și învățători.”³⁷** Pe un ton acuzator, medicul gorjean se referă la un adevărat complot împotriva școlii al unor politicieni, în ceea ce privește finanțarea, în condițiile în care se găseau bani pentru clădiri monumentale, expoziții și alte activități costisitoare. Ca urmare, propune o atitudine radicală, menită să schimbe fața educației din România. **„Niciun program de guvernământ – spune el – al vreunui partid care se socotește democratic nu poate începe cu altceva decât grija de a fi dat țării și țăranilor școlile trebuitoare”³⁸**

O atitudine inedită a ministrului C. Angelescu, al cărui colaborator a fost în primele zile ale războiului, pare să-l impresioneze în chip deosebit. El relatează Senatului că de mai multă vreme, demnitarul din fruntea Instrucțiunii se deplasează pretutindeni în țară **„inspectând, studiind, încurajând.”** Numai că aceste eforturi personale nu sunt suficiente, motiv pentru care se impune ca statul să facă economii din toate părțile pentru ca banii să ajungă la învățământ.³⁹

Un domeniu important, pe care Nicolae Hasnaș nu poate să-l ignore este cel al sănătății. Conform informațiilor de care dispunea, mortalitatea era foarte ridicată, locuințele insalubre, alimentația slabă, bolile (tuberculoza, pelagra, alcoolismul) erau la ordinea zilei. **„Trebuie să facem – sugerează el – o organizare sanitară nouă și orice cheltuială am face, va fi cu prisosință câștigată prin viețile ce vom salva.”⁴⁰** Punctul central al sistemului sanitar din România Mare trebuia să fie prevenirea. Apoi, idealul era ca fiecare comună să aibă medicul ei, acesta

35 Ibidem

36 Ibidem

37 Ibidem

38 Ibidem, p. 24

39 Ibidem

40 Ibidem

urmând „să intre în viața familiei, să educe, să arate, să prevină.” În plus, centre medicale orășenești de mari dimensiuni, policlinici pentru săraci, școli pentru alienați mintal și surdo-muți etc.⁴¹

De mare interes ni se pare concluzia generalizatoare a lui Nicolae Hasnaș, care dă conținut intervenției sale. **„Domnilor senatori – spune el - armata, școala și sănătatea e trepedul solid al României Noi, care cu cât va fi mai bine îngrijit, cu atât va căpăta mai multă vigoare și va fi pârghia solidă de reazim al întregului edificiu al României Noi.”**⁴²

Firește, un politician de anvergura lui Nicolae Hasnaș, aflat în cercurile unor personalități locale precum Gheorghe Tătărescu sau centrale, cum ar fi I. I. C. Brătianu, nu putea să ignore complexa problemă a regimului politic din România postbelică. Din aceste motive, analiza sa se îndreaptă către conținutul regimului parlamentar din țara noastră, unde Senatul era un corp legiuitor lipsit de vigoare, dacă ar fi fost să se ia în calcul fie și numai lipsa dreptului de a discuta bugetul țării. Se impunea, ca după modelul Franței, să se producă schimbarea și la noi.

Un stat democratic, unde funcționarea separării puterilor, pluralismul și competiția bazată pe egalitate de șanse ar fi funcționat ireproșabil, mai avea nevoie, în concepția Partidului Național Liberal, formațiunea politică din care făcea parte Nicolae Hasnaș, de alte reforme precum: Statutul funcționarului public, Legea participării la beneficii, reforma justiției, reforma administrației etc. În altă ordine de idei, politica „prin noi înșine” nu însemna eliminarea în totalitate a capitalului străin, ci **„noi să fim stăpâni în casa noastră”**⁴³

Apologia propriei formațiuni politice începe cu evidențierea rolului ei în lumea satului, unde militanții liberali, inclusiv Nicolae Hasnaș, au mers pentru a clarifica doctrina în noul context generat de 1 Decembrie 1918. Pentru a-i critica, pe bază de exemple, pe opozanții țărăniști sau averescani, prezintă exemplul unui bătrân din Novaci, care regreta că imediat după război **„capetele tinere ne-au întors mințile”**. Secretul longevității acestui partid erau **„munca în beneficiul țării, cunoașterea realităților cotidiene, politică internă și externă demnă, sacrificiu pentru binele public etc.”**⁴⁴

Extremismele de stânga și de dreapta care începuseră să se manifeste în România Mare nu-i sunt străine lui Nicolae Hasnaș. Partidul său nu este adeptul **„revoluțiilor zdrobitoare de ordine și de drept”**, al metamorfozelor neîncetate, ci se pronunță pentru evoluția **„înainte, mereu înainte și tot mai sus pe scara socială.”** Este motivul pentru care Partidul Național Liberal **„se confundă cu însăși istoria renașterii noastre și a organizării statului modern român, operă la înfăptuirea căreia l-au ridicat întotdeauna numai meritele și capacitatea**

41 Ibidem

42 Ibidem

43 Ibidem, p. 27

44 Ibidem

lui dovedită.”⁴⁵

Un punct forte al liberalilor, subliniat de dr. Nicolae Hasnaș, este capacitatea lor de a governa, lucru demonstrat în momentele grele ale țării cum ar fi: criza din 1901, răscoala din 1907, războiul de reîntregire națională etc.⁴⁶

Analizând comportamentul Partidului Național Român, ce demonstra o aversiune clară față de liberali, senatorul de Gorj se lansează într-o tiradă de critici severe. El crede că luându-se exemplul lui Al. I. Cuza, singurul mare om politic român care a știut să se retragă la timp, lideri precum, Al. Vaida-Voevod sau Iuliu Maniu, trebuiau să demonstreze în fiecare moment că sunt urmașii marilor tribuni care au ținut aprinsă flacăra românismului în Ardeal. În opinia sa, această formațiune politică a fost neputincioasă la Versailles și Geneva, impunându-se intervenția lui I. I. C. Brătianu pentru a se repara greșelile diplomatice comise. Strategic, fuziunea Partidului Național Român cu Partidul Conservator Democrat nu reprezenta decât o realizare modestă.

În ce privește Partidul Poporului și liderul său Alexandru Averescu, ambii se înscriau pe drumul decăderii. Mareșalul, **„idol al mulțimii, a devenit detractorul ei, iar debandada, incuria și destrăbălarea guvernării au fost atât de mari încât era să se ducă țara de râpă.”⁴⁷**

Criticând Partidul Țărănesc, ca **„un partid agrarian și de clase”** iar prin conducători **„oligarhic și demagog”**, Nicolae Hasnaș avea în vedere tratarea cu mai mult discernământ a Partidului Socialist mai cu seamă datorită opțiunii României pentru industrializare. **„Noi, partid liberal – spune el – care mergem întotdeauna cu vremea, trebuie să ținem seama de doleanțele muncitorimii și a Partidului Socialist și atât cât acest partid va intra în interesul dezvoltării naționale a patriei noastre, trebuie să-i asimilăm doleanțele, mai ales că și în punctele noastre din program se găsește ridicarea muncitorimii și satisfacerea dreptelor lor cereri.”⁴⁸**

Analiza lui Nicolae Hasnaș este de-a dreptul favorabilă Partidului Naționalist Democrat al lui Nicolae Iorga, din motive ușor de înțeles. **„Este – spune omul politic gorjean – ca un râu limpede de munte cu apă puțină, dar șeful este un vulcan, un cărbune aprins, un far luminos ce întocmai ca soarele răspândește lumină și căldură, dar cei ce se apropie de acest vulcan, de acest cărbune aprins, își arde aripile.”⁴⁹**

Ar fi fost poate mai indicat, crede Nicolae Hasnaș, ca acest personaj erudit **„să stea departe de luptele politice de partid, să fie un arbitru și la vreme de grea cumpănă și întotdeauna când nevoia cere să dea statului din înțelepciunea și**

45 Ibidem

46 Ibidem

47 Ibidem, p. 28

48 Ibidem

49 Ibidem

cultura lui creatoare.”⁵⁰

Senatorul mai dorește în cuvântul său să elimine eticheta de partid oligarhic așezată de către unii critici pe fruntea celei mai importante formațiuni politice a României Mari. Împotriva unei asemenea blamări stăteau faptele: **„votul universal și împărțirea pământului, această mare revoluție ce a făcut să treacă întreaga proprietate în mâinile celui care o muncește, fără vărsare de sânge și fără nicio crimă.”⁵¹**

Îndemnul rostit de Nicolae Hasnaș în încheiere ia în calcul, înainte de toate, consolidarea edificiului statului național unitar, pornind de la noile realități istorice: **„Țara e frumoasă, pământul bogat și mănios, brăzdat de râuri falnice, de munți ce cuprind multe bogății, de subsol ce are averi imense, cu oameni harnici și viteji. Ne așteaptă consolidare, pace și muncă. Să ne punem pe lucru.”⁵²**

Un fapt oarecum aparte, în legătură cu problema abordată de noi, se derulează în ședința din 8 aprilie 1922, când Nicolae Hasnaș, în calitate de secretar al Senatului prezintă intervenția reprezentantului județului Trei Scaune, Balasz Ernő, care nu cunoaște limba română. Discursul este interesant, mai degrabă datorită faptului că reprezintă punctul de vedere al minorității maghiare într-o Românie Mare, abia constituită. În opinia sa, nu lipsită de principialitate, țara noastră parcurgea o perioadă de criză, cu încercări de clarificări în toate domeniile. **„Poporul vrea să știe – spune el – dacă guvernul, care se află în fruntea țării, începe munca de clădire care să ne scoată din actualul haos grozav.”⁵³** Este reclamată incertitudinea în care trăiesc cetățenii, cu deosebire „talpa țării”, țărănimea. **„Locuitorii – spune el – au sentimentul ca și când pământul s-ar cutremura fără încetare și casa lor ar fi gata în fiecare moment să se dărâme asupra capului lor.”⁵⁴**

Reproșurile lui Balasz Erno se revarsă în cascadă asupra instituțiilor statului care, în opinia sa, nu se deosebesc foarte mult de cele ale României Mici, deși au trecut trei ani de la desăvârșirea Unirii. **„De ani de zile – spune el – durează dizolvarea și distrugerea vechilor instituții și decăderea pietrelor ce se dărâmă mereu, ne tremură fără încetare pământul de sub picioare.”⁵⁵** Din aceste motive, Adunarea Constituantă are datoria **„să înceapă clădirea, să puie fundamentele și să înceapă ridicarea sistematică a zidurilor și stâlpilor și trebuie să înceapă grabnic, cu cea mai mare energie posibilă, pentru că carul statului înaintează spre prăpastie, dacă nu vom lua măsuri urgente pentru**

50 Ibidem

51 Ibidem

52 Ibidem, p. 29

53 Idem, din 9 aprilie 1922, p. 103

54 Ibidem

55 Ibidem, p. 103-104

a-l îndrepta pe drumul cel bun.”⁵⁶

Într-o logică specifică unei populații deprinsă cu apartenența la o altă capitală, senatorul maghiar vorbește de criza moravurilor și scăderea credibilității pe plan extern. Drept urmare, solicită în mod imperativ îmbunătățirea activității administrației locale în frunte cu prefectii și subprefecții. Pentru vindecarea rănilor cetățenilor de etnie maghiară, cere slujbe în educație, justiție și cultură, pentru a fi echitabil plasați în efortul general de muncă al poporului român. **„Să nu ne priviți numai ca pe niște numere – spune el – ca niște mașini, pentru că reprezentăm și noi o oarecare cantitate de știință și de specialitate.”⁵⁷**

În spiritul obiectivității, trebuie să recunoaștem că discursul omului politic maghiar, rostit prin glasul lui Nicolae Hasnaș, care nu intervine în niciun fel cu observații proprii, lucru de altfel interzis de Regulament, demonstrează că era un bun cunoscător al realităților și intereselor neamului său. **„Suntem convinși – spune el cu diplomație – că ceea ce în această țară va fi spre binele maghiarilor, aceea va fi și spre binele românilor și viceversa. Mai putem afirma , noi care cunoaștem într-adevăr poporul, că el nu cunoaște ura, nu este invidios, nu știe ce este iredentismul, nu este bolșevic, ci vrea doar să trăiască liniștit, în pace și siguranță, bucurându-se pe toate tărâmurile de un tratament cu totul egal cu populația românească a țării”.**⁵⁸

Dorința politicianului din Secuime este aceea de a studia proiectele de legi în limba maternă. **„Noi vrem din tot sufletul – spune el – să învățăm românește, dar asta n-o putem face în 24 ore, nici chiar în 24 zile, și până vom putea învăța limba, nu vrem să ne petrecem timpul în inacțiune.”⁵⁹**

Remarcabil este elogiul pe care îl aduce frumuseților și bogățiilor din România Mare, dar este numai un pretext pentru a iniția o critică severă faptului că tânărul stat nu dispune de o rețea optimă de comunicații, **„agricultura și cultura de vite este învechită și înapoiată”**, silvicultura și mineritul sunt primitive, balneologia și turismul nu sunt tratate cu atenție, industria mică nu este suficient dezvoltată, în timp ce **„industria mare este nesănătoasă pentru că ținta ei este îmbogățirea repede”**, comerțul este lipsit de credit moral, instrucțiunea publică, administrația și justiția sunt înapoiate.⁶⁰

Pornind de la exemplele Bosniei, Alsaciei, Lorenei și Irlandei, senatorul protestează cu privire la intențiile de românizare a unor teritorii, subliniind că în opinia sa **„sentimentul național nu poate fi distrus pentru că acțiunea naște reacțiune și creează cuiburi de dezordine care într-o zi ar putea incendia întreaga țară.”⁶¹**

⁵⁶ Ibidem, p. 104

⁵⁷ Ibidem

⁵⁸ Ibidem

⁵⁹ Ibidem

⁶⁰ Ibidem

⁶¹ Ibidem

Consecvent punctului său de vedere, cu privire la rolul fundamental al oștirii în cadrul noului stat, Nicolae Hasnaș a intervenit cu aplomb în discuții atunci când a fost supus dezbaterii Senatului în 1922 „Proiectul de lege asupra organizării armatei”. Remarcăm prezența pe banca ministerială din Parlament a unu i adevărat lot de oameni politici de excepție ai vremii: Vintilă Brătianu, ministru de Finanțe, I. G. Duca, ministru de Externe, George G. Mărzescu, ministru de Justiție, gen. G. Mărdărescu, ministru de Război, gen. Arthur Văitoianu, ministrul Lucrărilor Publice, Al. Lapedatu, ministrul Cultelor și Artelor, Tancred Constantinescu, ministrul Industriei și Comerțului și I. Nistor(cunoscutul istoric bucovinean), ministru de stat.⁶²

Senatorul gorjean, participant activ la Războiul de Reîntregire, vede în noua etapă instituția armatei dintr-o cu totul altă perspectivă. **„Au trecut timpurile acelea - spune el – când numai soldații cu soldații se luptau. Astăzi pregătirea de război interesează întreaga națiune, atât ca oameni, cât și ca material.”**⁶³ Este datoria Parlamentului să înțeleagă necesitatea unei asemenea abordări, cu atât mai mult cu cât se constată **„o decădere a moravurilor parlamentare”**, din ce în ce mai puțini oameni competenți ocupându-se de interesele generale ale țării.⁶⁴

Intrarea României în război alături de țările Antantei s-a făcut și în contextul dorinței de democratizare a vieții politice. **„De la o vreme încoace – constată Nicolae Hasnaș cu amărăciune – cezarismul este acela care vrea să conducă din nou treburile țărilor, considerând că democratismul nu are în el toate forțele necesare. Așa se întâmplă în alte țări ca Italia, Rusia și chiar Franța”**. În opinia sa **„guvernarea lui Lenin și Troțki este quintesența guvernării celei mai absolutiste.”**⁶⁵

De admirat pentru un intelectual de profesie medic este faptul că Nicolae Hasnaș stăpânește remarcabil meandrele și subtilitățile relațiilor internaționale, plasând corect România Mare în noul cadru postbelic. Dovedind clarviziune politică, evaluează prestația ultimilor ani ai omenirii, prin prisma constituirii Societății Națiunilor. Regretabil, în opinia sa este faptul că după celebra Declarație a președintelui american Wilson, unele state s-au orientat, în cel mai nefericit chip cu putință, după principiul **„dacă vrei să fi pacific să te războiești.”**⁶⁶

Senatorul gorjean este fascinat de idealurile „păcii universale” și „unirii popoarelor”. Primul dintre ele, după părerea sa, este un țel îndepărtat datorită periculoasei curse a înarmărilor ce se continuă și după război. **„Pacea universală – spune el – numai atunci se va putea înfăptui și sălășlui pe pământ și în casele**

62 Dr. Nicolae Hasnaș, Discursuri ținute în Senatul României Mari în sesiunea de primăvară a anului 1924, Edit. Scrisul Românesc, Craiova, f. a., p. 2

63 Ibidem, p. 3

64 Ibidem, p. 4

65 Ibidem

66 Ibidem, p. 5

noastre, când fiecare din popoare vor fi pătrunse de vântul democrației, când fiecare cetățean va fi pătruns de nevoia unei păci bazate pe dreptate, pe adevăr, precum și pe încrederea pe care fiecare dintre popoare trebuie s-o inspire unul altuia”.⁶⁷

Una din cauzele care generează războaie este, în concepția sa, suma marilor nevoi economice pe care le au statele lumii, între care și România, ceea ce conduce de cele mai multe ori la diminuarea sau chiar anularea încrederii reciproce. În al doilea rând era vorba de nerespectarea tratatelor și angajamentelor postbelice. **„Am ajuns – spune Nicolae Hasnaș – la situația paradoxală ca noi, un popor învingător, să fim tratați ca popor învins când a fost să cerem drepturile noastre”.**⁶⁸

Pornind de la faptul că România și-a împlinit parțial idealul național (rana Banatului Sârbesc va rămâne tot timpul în inima sa), omul politic gorjean consideră că marele efort al tuturor românilor trebuie să se îndrepte în direcția organizării și dezvoltării a ceea ce s-a câștigat. **„Vrem să trăim în pace, dar trebuie să fim și lăsați în pace”** – spune el⁶⁹

Minuțios, ca un eminent chirurg ce era, Nicolae Hasnaș prezintă preocupările de înarmare ale vecinilor bulgari, pe fondul sporirii manifestărilor revizioniste. Deși prin Tratatul de la Neuilly, Bulgariei i se limitase sever potențialul militar, la momentul respectiv, în mod nejustificat, dispunea de peste 420 guri de foc și circa 14.000 jandarmi. Sub falsă acoperire de studenți, ofițerii se întâlneau la Universitate, în timp ce guvernul de la Sofia era preocupat de repararea sau construirea aerodromurilor. S-au achiziționat 16 aeroplane și două avioane, iar ministrul de Război a făcut mai multe tatonări pe lângă Marile Puteri în vederea introducerii serviciului militar obligatoriu. Una peste alta, prin Legea muncii obligatorii și prin convocări periodice, se putea conta pe mobilizarea unui număr de aproximativ 400.000 oameni, ceea ce reprezenta o gravă amenințare pentru granița sudică a României Mari.⁷⁰

Mult mai categoric este senatorul gorjean în ceea ce privește vecinul de la Vest, despre care spune: **„Dacă este un popor care scrâșnește în fiecare moment, care ne dorește numai răul, care caută să uneltească împotriva noastră, acela este poporul unguresc”.** Conform convențiilor postbelice, Ungaria nu avea dreptul la efective militare mai mari de 35.000 oameni, în realitate aveau peste 200.000, putând mobiliza până la un milion. Recrutările și instrucția se făceau în mod camuflat, iar încorporarea prin „ordine individuale”. Și la ei a fost votată „Legea muncii obligatorii” pentru toți bărbații între 18 și 50 ani, completată cu „Legea protecției ordinii”.⁷¹

67 Ibidem

68 Ibidem, p. 7

69 Ibidem

70 Ibidem

71 Ibidem

Din intervenția sa nu puteau lipsi referirile la Uniunea Sovietică, unde „**guvernul este tot atât de autocrat ca oricare alt guvern țarist de mai înainte**”. Sovietele conduceau statul după foarte cunoscutul proiect al lui Petru cel Mare, care urmărea expansiunea Rusiei până în Extremul Orient, Dunăre și Constantinopol. Senatorii erau informați că în 1923, regimul bolșevic a făcut un recensământ complet al tuturor bărbaților cuprinși între 15 și 50 ani care puteau fi chemați sub drapel, repartizându-i pe unități și arme. A achiziționat avioane moderne din Anglia, Italia și Germania, putând pune pe picior de luptă 32 escadrile și s-au făcut manevre de mari proporții, folosindu-se tehnica avansată, inclusiv gaze asfixiante. La 1 aprilie 1924, Armata Roșie era formată din 13 divizii de cavalerie, 10 brigăzi independente, 53 regimente divizionare și 48 escadroane la grupurile de grăniceri.⁷²

De remarcat că vecinul de la Răsărit era, prin agenții săi, în relații strânse cu celelalte state revizioniste, rivale României. Se întrebunțau mari sume de bani pentru propagandă și dezorganizare în Europa, Asia și chiar SUA. „**Noroc că e fără mult efect!**” – credea Nicolae Hasnaș.⁷³

Luându-se ca exemple campaniile din 1913, 1916-1917 și 1919, guvernul avea obligația să acorde o atenție sporită oștirii. Sunt elogiante eforturile de până acum, ceea ce nu-l împiedică pe Nicolae Hasnaș să îndemne la mai multă vigoare în ceea ce privește „**completarea, sistematizarea și crearea de unități și materiale noi, pentru a fi liniștiți și a nu fi expuși la surprize.**”⁷⁴

O mare parte a discursului omului politic gorjean este acordată proiectului de lege avansat Parlamentului de către ministrul de Război, gen. Mărdărescu. Dintru început, acesta trebuia să aibă în vedere dotarea armatei cu noutățile aduse de primul război mondial. Mai vechile sale sentimente de stânga se regăsesc aici prin apelul la J. Jaurés, fruntașul socialist francez, care considera că numai „**națiunile armate vor fi acelea care vor aduce victoria.**”⁷⁵

Dând dovadă de suplețe politică, Nicolae Hasnaș ia în calcul și varianta dezarmării, e adevărat ca opțiune de perspectivă. „**Eu cred - spune el - că națiunile armate, sătule de înarmările și de luptele acestea dintre ele, vor căuta în toate chipurile ca banii ce cheltuiesc și eforturile pe care le pun pentru armată, să le întrebunțeze pentru progres, pentru știință, pentru mai bine, pentru țara însăși și numai atunci poate va fi de departe întrevăzută pacea universală**”⁷⁶

Alte probleme analizate de parlamentarul din Târgu-Jiu vizează: organizarea teritorială a armatei, trupele de rezervă, durata serviciului militar, exercițiile premilitare, regiunile militare etc. De asemenea, în spiritul aplicării în practică

72 Ibidem

73 Ibidem

74 Ibidem, p. 9

75 Ibidem, p. 11

76 Ibidem

a principiului suveranității poporului, el crede „că trecerea armatei pe picior de război ar fi să se facă cu aprobarea Parlamentului, căci ori războiul e popular și deci Parlamentul are să fie de partea țării, ori nu e popular și atunci nimeni nu va îndrăzni să-l provoace”.⁷⁷

Cea din urmă chestiune abordată se referă la „sufletul oștirii”, moralul ei. „**Sufletul este acela – spune Nicolae Hasnaș – care creează victorii, acela care duce, chiar cu nimica toată, cu riscul viații, la partea cealaltă a tranșelor, în inima dușmanului.**”⁷⁸

Într-o furtună de aplauze, omul politic gorjean solicită mai multă atenție armatei române pentru că țara era înconjurată de inamici care atentau la integritatea ei. „**Dacă vom păstra oștirea cu toată grija pe care trebuie s-o avem, niciodată nu ni se va putea întâmpla ceva rău**” – conchide el.⁷⁹

Din nefericire, chiar dacă dr. Nicolae Hasnaș și-a menținut același mesaj mobilizator, multe dintre previziunile sale sumbre s-au adevărit. Și-a continuat activitatea ca medic, a fost prefect de Gorj, a revenit ca deputat în Parlament, pretutindeni onorându-și cu brio obligațiile. La sărbătorirea savantului Nicolae Iorga, care împlinea 60 de ani, a rostit în numele Secției Gorj a Ligii Culturale o emoționantă cuvântare unde îl numește „profesorul neamului”.⁸⁰

Dramatice au fost alegerile din decembrie 1937, unde Nicolae Hasnaș a candidat pentru Senat, alături de I. Mihail-Gele. Considerate, pe bună dreptate, un eșec al democrației interbelice românești, rezultatul lor, total nesatisfăcător pentru liberali, a dus la pregătirea guvernării autoritare a lui Carol al II-lea. Medicul gorjean, pensionar de acum, continuă să fie o prezență notabilă în viața publică.

Nu știm în stadiul documentației prezente care a fost atitudinea sa în vara tragicului an 1940. Poate datorită relației sale apropiate cu Gheorghe Tătărescu, un favorit al lui Carol al II-lea, să se fi abținut de la comentarii. Avem însă informații cu privire la poziția sa, mai târziu, după ce a început campania română din Răsărit. La 24 mai 1942, era inițiatorul conferinței „România de astăzi” ce făcea parte dintr-un ciclu mai amplu intitulat „România Mare”.

În sala Teatrului Căldărușe, în fața unui numeros public, vorbitorul și-a început intervenția subliniind originea daco-romană, unitatea și continuitatea în timp și spațiu a poporului român. „**Așezat între Tisa și hăt departe, dincolo de Bug – spune el – călare pe coama Carpaților și întins pe mănoasele câmpii ale Dunării, neamul românesc a rămas totdeauna aici.**”⁸¹ Referindu-se la clipele grele pe care le trăia România, Nicolae Hasnaș considera că țara noastră se afla la o răscruce de drumuri, la „o înclăstare apocaliptică a două neamuri

⁷⁷ Ibidem, p. 17

⁷⁸ Ibidem

⁷⁹ Ibidem, p. 18

⁸⁰ Dr. Nicolae Hasnaș, Din volbura vieții..., p. 198-199

⁸¹ „Gorjanul”, Târgu-Jiu, an XIX, nr. 19-20, din 31 mai 1942

foarte puternice, a două lumi cu totul deosebite.” Prima lume ar fi dominată de Germania „**ce prin strădanie de veacuri a pus reazim solid unei civilizații cu care întreaga lume se mândrește și care ridică demnitatea de om.**” Cea de-a doua, de URSS, țară care ține ființa umană „**în cea mai animalică stare.**” În acest context, România nu putea rămâne neutră, expectativa de la începutul războiului fiind considerată o gravă greșeală care ne-a adus imense sacrificii teritoriale. Alianța cu Axa, crede el, se justifică, înainte de toate, prin necesitatea luptei „**împotriva anarhiei comuniste**”, impunându-se un front comun al țărilor latine care, sub egida Germaniei „**să salveze civilizația bătrânei Europe**”. În acest context, Ion Antonescu este omul providențial ce are în față două mari deziderate: apărarea ființei naționale în fața slavismului și întregirea completă a neamului.⁸²

După 1944, odată cu schimbarea orientării politice a României, medicul gorjean se dedică cu deosebire acțiunilor de binefacere. Rămâne liberal, căutându-și salvarea în fracțiunea lui Gheorghe Tătărescu, viceprim-ministru și ministru de Externe, el însuși un exponent al vremurilor complexe ce se prevesteau.⁸³ Vârsta și pericolele ce veneau din toate părțile l-au îndemnat să fie din ce în ce mai prudent în exprimările publice.

Nici Gorjul nu era ocolit de valurile schimbărilor postbelice. În urma instaurării guvernului procomunist dr. Petru Groza, prefect al județului a devenit Aurel Ticu Pleșoianu, proprietar din comuna Urdari.⁸⁴ Predecesorul său, din anii regimului Antonescu, col. rez. Th. Graur, devenise peste noapte președinte al filialei Târgu-Jiu a Asociației Române pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică(ARLUS).⁸⁵ Peste câțva timp îl întâlnim și pe dr. Nicolae Hasnaș în calitate de membru al acestei asociații.⁸⁶ Mai mult, el se adresa unui numeros auditoriu, în calitate de reprezentant al Partidului Național Liberal, în august 1947, alături de prefectul Al. Isacovici, col. C. Smirnov, președinte ARLUS, N. Trocan, secretar PCR Gorj, prilejuind presei următoarea constatare: „**Vorbitorii au subliniat însemnătatea zilei de 23 august pentru poporul românesc prin alăturarea noastră de mării și puternicii aliați și ridicarea armelor împotriva cotropitorilor germani**”.⁸⁷

Să fi slăbit oare sentimentele naționale ale ilustrului medic și om politic gorjean, exprimate cu demnitate, în atâtea rânduri până atunci? Să se fi lăsat copleșit de oportunism în fața tăvălugului sovietic și al sistemului autoritar comunist pe care îl promovau noii conducători? Nu știm cum să răspundem unor asemenea

82 Ibidem

83 Gheorghe Nichifor, Gheorghe Tătărescu – 35 de ani de la moarte, în „Liberalul”, an XLVI, nr. 11/69 din 19-25 martie 1992

84 „Gorjanul”, Târgu-Jiu, an XXII, nr. 10-11, din 25-31 martie 1945

85 Ibidem

86 Idem, an XXIII, nr. 41, din 26 octombrie 1946

87 Idem, an XXIV, nr. 31, din 31 august 1947

întrebări, pentru că ne este greu să-l judecăm pe *omul* Nicolae Hasnaș. Aceasta și pentru că documentele vremii vorbesc despre popularitatea de care se bucura în continuare, fie în calitate de conferențiar („Precursori ai democrației în școala românească” este un splendid eseu la adresa lui Spiru Haret, rostit în fața unui auditoriu numeros la Teatrul Căldărușe din Târgu-Jiu⁸⁸), fie în aceea de susținător al Universității Oltene, al cărui comitet județean îl are în frunte ca președinte⁸⁹ sau ca inițiator și mobilizator în cadrul acțiunilor caritabile ale Crucii Roșii din Gorj.

În același timp, deși pensionar, nu-și neglijează în niciun fel îndeletnicirile profesionale (cetățeanul C. Lupulescu din Târgu-Jiu îi mulțumește public că i-a salvat viața fiului său, grav bolnav în urma unei infecții generale⁹⁰) și nu se sfiște să-i susțină financiar pe studenții gorjeni întruniți în primul lor congres la Târgu-Jiu.⁹¹

Reprezentant ilustru al vieții cultural-științifice și politice din Gorj, dr. Nicolae Hasnaș a însoțit România în marile ei momente de glorie și de cumpănă: făurirea României Mari, consolidarea instituțiilor democratice interbelice, cedările teritoriale ale anului 1940, instaurarea regimurilor autoritare carlist, legionar și antonescian, participarea la războiul din Răsărit, prefacerile postbelice urmate de inaugurarea regimului comunist etc. Mereu în față, scriitor de inteligent, curajos, generos, afabil, orator desăvârșit a impresionat mediile locale și naționale pe care le-a cunoscut și frecventat. O monografie a vieții sale politice se impune cu necesitate, chiar dacă prezența sa în Senat și Camera Deputaților nu a fost de lungă durată.

88 Idem, nr. 11, din 16 martie 1947

89 Idem, nr. 29-30, din 20 august 1947

90 Idem, nr. 6, din 14 februarie 1947

91 Idem, nr. 32-33, din 8-15 septembrie 1947